

KASVATUSVASTUUN MERKITYS JA JAKAUTUMINEN KODIN JA KOULUN VÄLILLÄ OPPILAAN ERI KEHITYSVAIHEISSA

Kati Jokio

Tapio Luukkainen

Annemaria Putkinen

Tiina Valtanen

Ammatillisen opettajankoulutuksen
kehittämishanke
Huhtikuu 2013
Ammatillinen opettajakorkeakoulu
Tampereen ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Jokio, Kati; Luukkainen, Tapio; Putkinen, Annemaria; Valtanen, Tiina
Kasvatusvastuun merkitys ja jakautuminen kodin ja koulun välillä oppilaan eri kehitysvaiheissa

Opettajankoulutuksen kehittämishanke 39 sivua
Huhtikuu 2013

Laaditun kehittämishankkeen tarkoituksena oli selvittää kodin ja koulun välisen kasvatusvastuun jakautumista oppilaan eri kehitysvaiheissa. Koska kehittämishankkeen laatijoista yhdellä henkilöllä oli perheensä kanssa omakohtaisia kokemuksia lasten kasvatuksesta ja koulunkäynnistä Kiinassa viiden vuoden ajankakselta, hankkeessa vertailtiin myös esimerkkien avulla suomalaisten ja aasialaisten kasvatuseriaatteiden eroja.

Kehittämishankkeessa tuli ilmi paljon julkistakin keskustelua herättänyt kysymys, onko vanhemmuus jostakin syystä katoamassa ja ovatko koulut saamassa tai joutumassa ottamaan entistä enemmän vastuuta myös oppilaiden kasvatuksesta perinteisen opetustehtävänsä lisäksi. Koulun päätehtävän eli opetuksen kannalta on kuitenkin tärkeää, että oppilaiden kasvatustehtävä säilyy ensisijaisesti kodin vastuulla. Koulu ja yhteiskunta antavat tarvittaessa tukea ja apua kasvatustehtävässä.

Työssä tarkasteltiin myös koulun ja kodin välistä yhteistyötä ja sen toimivuutta molempiin suuntiin. On tärkeää, että vuoropuhelu koulun, oppilaan ja oppilaan kasvatuksesta vastuussa olevien aikuisten välillä on jatkuvaa. Näin mahdollisiin haasteisiin pystytään reagoimaan riittävän aikaisessa vaiheessa, jolloin tilanteen korjaaminen ei aiheuta vakavia seuraamuksia. Perinteiset koulun ja kasvatusvastuussa olevien aikuisten väliset yhteistapaamiset todettiin edelleen toimiviksi keinoiksi hyvän yhteistyön takaamiseksi.

Edellä mainitusta hyvähenkisestä vuoropuhelusta huolimatta kasvatusvastuussa oleville saattaa, varsinkin oppilaan lähestyessä teini-ikää, tulla vaikeuksia nuorensa ja oman identiteettinsä kanssa. Tällöin heille tulee järjestää mahdollisuus tukitoimiin, jotta he selviytyvät tasavertaisina kasvatustehtävästään lapsen ja nuoren eri kehitysvaiheissa. Yksi tukitoimi on kehityshankkeessa esitetty ”teineuvolakonsepti”, jossa edetään askel askeleelta kohti pysyvämpää ja tiiviimpää vuorovaikutusta perheen keskuudessa.

Perheen työssä käyvien aikuisten työssä jaksamisella ja työtyytyväisyydellä ei ole ainoastaan vaikutusta heihin itseensä. Vaikutukset heijastuvat kehityshankkeessa esiin tuodun lisensiaatti Tuija Vasikkaniemen väitöskirjan mukaan myös lasten kasvamiseen ja hyvinvointiin. Työpaikkojen perhemyönteisyyteen kannattaa siis tulevaisuudessa panostaa.

Asiasanat: kasvatusvastuu, koti, koulu, yhteistyö

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	4
2	KASVATUS KÄSITTEENÄ	6
	2.1 Sosialisatioprosessi.....	6
	2.2 Hyvä kasvatus.....	8
	2.3 Jaettu kasvatusvastuu.....	9
	2.3.1 Isät kasvatuskumppaneina päivähoitossa ja koulussa.....	9
3	LAPSUUS JA KASVATUS	11
	3.1 Lapsi aikuisen vastuulla	11
	3.2 Terveen kasvun turvaaminen.....	12
	3.3 Jaettu vanhemmuus.....	13
	3.3.1 Isyyden ymmärtäminen ja tukeminen.....	14
	3.4 Koulun ja kodin välinen yhteistyö	14
	3.4.1 Kun koti ja koulu eivät kohta	15
	3.5 Vanhempien työn vaikutus lasten hyvinvointiin	16
4	KASVATUSVASTUU NUORUUSVUOSINA.....	17
	4.1 Yleistä	17
	4.2 Korvaamaton lapsuus	18
	4.3 Nuoruuden kurja kurimus	20
	4.4 Teinineuvola vanhemmille ja muille hätää kärsiville	22
	4.5 Nuoruus kaiken mahdollistajana	27
5	KASVATUSVASTUUN VERTAILUSSA KIINA JA SUOMI	29
	5.1 Kasvatusvastuu perheen sisällä.....	29
	5.2 Esikoulu	30
	5.3 Koulu.....	30
	5.3.1 Koulumatkat.....	31
	5.3.2 Vanhempien osallistuminen	32
	5.3.3 Läksyt.....	32
	5.3.4 Koulupuku	33
	5.3.5 Kouluterveydenhuolto	33
	5.3.6 Arviointi osana koulun keinovalikoimaa	34
	5.4 Kiinalaisista kasvatusperiaatteista.....	35
	5.5 Erilainen lapsuus osana identiteettiä.....	36
6	YHTEENVETO	38
	LÄHTEET.....	40

1 JOHDANTO

Suomalaisessa koulumaailmassa koulun ja kodin välistä yhteistyötä on arvostettu läpi vuosikymmenten. Johtavana periaatteena on pidetty, että koulun tehtävä on valmentaa opiskelijoitaan heidän tulevaa elämäänsä varten, ja kodin tehtävä on ollut huolehtia lasten ja nuorten kasvattamisesta ja jokapäiväisten käytöstapojen opettamisesta.

Viime aikoina julkiseen keskusteluun on noussut ajatus kadotetusta vanhemmuudesta, ja sitä kautta kasvatusvastuun jaon hämärtyminen. Nyky-yhteiskunnan kiire on johtanut siihen, että perheissä ei enää ole aikaa lasten ja nuorten kasvatukselle, ja sitä myöden tehtävä on siirtynyt enenevässä määrin koulun tehtäväksi. Kotona kuitenkin tarvitaan vanhemmuutta. Se on vanhemmille omanlaisensa kasvutapahtuma. Lapsi tarvitsee vanhemmuutta, joka tarkoittaa sitä, että kotoa löytyy turvallinen ja läsnä oleva aikuisuus, joka kestää lasten tunteet ja vastaa heidän tarpeisiinsa tarjoamalla turvalliset rajat ja rakkautta rajojen sisällä.

Kehittämishankkeen aihe lähti muotoutumaan tekijäryhmän omista taustoista. Yhdellä neljästä on kokemusta opettajana toimimisesta, mutta sen sijaan kaikilla on kokemusta omien lastensa myötä kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä sekä kasvatusvastuusta kodin ja koulun välillä.

Kehityshanke laadittiin teoreettisena asiakirjatutkimuksena. Ensimmäisessä pääluvussa pohditaan kasvatusta kasvatustieteellisenä käsitteenä sekä selvitetään mitä ymmärretään hyvällä kasvatuksella ja jaetulla kasvatusvastuulla.

Toisessa ja kolmannessa pääluvussa käsitellään kasvatusvastuun jakoa koulun ja kodin välillä lapsen ja nuoren eri ikäkausina. Luvuissa pohditaan myös tilanteita ja yhteistyön haasteita, joissa kodin ja koulun käsitykset eivät jostakin syystä kohtaa.

Viimeisessä pääluvussa kerrotaan eroista, joita on suomalaisissa ja kiinalaisissa kasvatusperiaatteissa sekä suomalaisen ja kansainvälisten koulujärjestelmi-

en välillä. Luvussa esitetyt havainnot ja ajatukset on kirjoitettu ensisijaisesti elävöittämään kehityshankkeen sisältöä ja ne pohjautuvat yhden työryhmän jäsenen Annemaria Putkisen ja hänen perheensä kokemuksiin Kiinasta vuosina 2006–2011. Perheen muuttaessa Kiinaan lapset olivat 8-, 4- ja 1-vuotiaita.

2 KASVATUS KÄSITTEENÄ

2.1 Sosialisatioprosessi

Sosialisaatiolla tarkoitetaan yksilön prosessinomaista kasvamista yhteiskunnan jäseneksi ja sen myötä yksilö oppii vallitsevan arvojärjestelmän ja hyväksytyt toimintamallit. Yksilö on sekä kohde että tekijä omassa sosialisaatiossaan. Ympäröivä yhteisö sosiaalistaa yksilöä osaksi itseään, mutta yksilö osallistuu tähän sosiaalistumisprosessiin aktiivisena persoonana. Tämä prosessi ei valmistu milloinkaan, vaan se tulee jatkumaan läpi yksilön elämän. (Oulun yliopisto, 2010).

Kasvatus on sosiologisesti tarkasteltuna ihmisen sosiaalistumista siihen fyysiseen ja henkiseen kulttuuriympäristöön, jossa hän elää. Durkheimin mukaan kasvatuksen tarkoitus onkin sopeuttaa yksilöt yhteiskunnan tarpeisiin rakentamalla siltaa yksilöiden henkilökohtaisten pyrkimysten ja yhteiskunnan yksilöille asettamien vaatimusten välille. Lisäksi hän esitti, että jokaisessa yhteiskunnassa vallitsee kollektiivinen tietoisuus (perinne, ajattelun ja toiminnan tavat, uskomukset) ja se on ominainen vain sille yhteiskunnalle. (Antikainen, Rinne & Koski 2006, 35).

Durkheimin ajatteluun pohjautuu, että kasvatuksen keskeisin ydin on lapsen sosiaalistaminen yhteisössä vallitseviin käyttäytymistapoihin, ajattelun rakenteisiin, tietoihin ja taitoihin, sekä fyysisessä ympäristössä toimeen tulemisen ehtoihin. Annika Takalan (1974) mukaan sosialisaation määritelmässä korostuu eri sukupolvien sitoutuminen toisiinsa sekä yksilötasolla, vanhempien ja lapsen hoitajien ja isovanhempien välisinä vuorovaikutussuhteina että yhteisötasolla, jolla lapsi otetaan osalliseksi yhteisön tärkeimmistä, yhteisesti jaetuista ajattelun ja toiminnan tavoista. (Antikainen, Rinne & Koski 2006, 36).

Giddens (1993) korostaa, ettei sosialisaatio ole kulttuurista ohjelmointia, jossa lapsi vain passiivisesti imee ne vaikutteet, jotka kohtaa. Hänen lähtökohtansa korostaa prosesseja, joissa ihmisestä tulee oma yksilönsä suhteineen toisiin ihmisiin. Sosialisaatioprosessi tarkoittaa ihmisen kehityksen kahta ulottuvuutta. Ihmisen on kyettävä elämään yhdessä toisten kanssa, kulttuurin ajattelu- ja toi-

mintatavat sisäistäneenä, sekä kyetä muokkaamaan niitä aktiivisesti tietoisena omasta minuudesta, omia kykyjä ja taipumuksia kehittävänä yksilönä. Sosialisatioprosessin katsotaan onnistuneen silloin, kun lapsesta kasvaa yhteisöllisesti hyödyllinen, yksilöllisesti tasapainoinen ja onnellinen. (Antikainen, Rinne & Koski 2006, 36–37).

Alla oleva taulukko kuvaa sosialisatioprosessia kolmessa eri tasossa, kun taas Antikainen, Rinne & Koski jakavat prosessin kirjassaan kahteen vaiheeseen; primaarisosialisaatioon sekä sekundaarisosialisaatioon.

Sosialisaation vaihe	Sosialisaatioympäristö ja -agentit	Sisältö
Ensisijainen	perhe, suku muu lähipiiri	perustaidot (syöminen, liikkuminen jne.) maailmankuvan perusteet perusarvot ja minäkäsitys
Toissijainen	koulu ammatti harrasteryhmät	kansalaistaidot (lukeminen, ääntäminen jne.) asemien mukaan eriytyneet maailmankuvat ja merkitykset
Kolmannen sijan	yhteiskunta joukkotiedotus julkiset tilanteet	uusia aineksia edellisiin sosiaalisia merkityksiä, tyylejä, toimintatapoja jne.

Taulukko 1: Sosialisaation vaiheet

(<https://wiki oulu.fi/display/ksos/5.+Sosialisaatio>)

Sekundaarisosialisaation merkitys prosessissa on tärkeä, sillä tänä päivänä sen merkitys ihmisen kasvussa ja kasvatuksessa on lisääntynyt. Ennen kaikkea murrosikäinen on hyvin altis kiinnittymään vertaisryhmiinsä ja kyseenalaistamaan vanhempensa arvoja. Lisäksi tietotekniikka on lisännyt mahdollisuutta imeä vaikutuksia, jotka ovat ristiriidassa kodin ja koulun kasvatustavoitteiden, yleisen moraalin tai laillisuuden kanssa. (Antikainen, Rinne & Koski 2006, 37–38).

Sosialisaatio jatkuu siis läpi koko elämän, eikä ihminen koskaan ole valmis siten, ettei joutuisi pohtimaan suhdetta toisiin ihmisiin, ympäröivään maailmaan,

arvoihinsa ja ajattelutapoihinsa. Nyky-yhteiskunta edellyttää yksilön jatkuvaa muutosvalmiutta. Elinikäinen oppiminen korostaa sitä, että nuoruusiän sosialisatiossa tulee rakentaa pohja jatkuvalle oppimiselle. Nyky-yhteiskunnassa ikäkausien väliset selkeät rajat ja niihin liittyvät elämäntehtävät ovat muuttuneet. Yksilön asema, sosiaaliset ja taloudelliset suhteet eivät liity enää pelkästään kronologiseen ikään. Nykyään mm. aikuisiällä tapahtuva opiskelu on lisääntynyt, joka osoittaa sen, että koulutuksen merkitys sosialisatioprosessin kulussa on kasvanut. Ihminen joutuu luomaan sosiaalista ja yksilöllistä olemistaan ja identiteettiään yhä uudelleen, näin sosialisatiosta tulee entistä tietoisempi aikuisiän tehtävä. (Antikainen, Rinne & Koski 2006, 38–39).

2.2 Hyvä kasvatusta

Kasvatuksen suurimpia kysymyksiä ongelmien ilmetessä on tilannetaju siitä, milloin on ymmärrettävä ja milloin on rangaistava. On kyettävä lukemaan lapsesta ja nuoresta, milloin asetetaan rajat todella tiukasti ja taisteltava aikuisen auktoriteettiaseman puolesta. Aikuinen ei kuitenkaan saa voimalla eikä auktoriteettinsa tuomalla liialla kovuudella pahentaa tilannetta, vaan hänellä on oltava herkkyyttä nähdä, koska lapsi tai nuori antaa taistelussa periksi. Lasta tai nuorta ei saa alistaa eikä nöyryyttää, aikuinen ei saa käyttää voimaansa väärin, aikuinen on aina vahvempi, mutta sen tulee näyttäytyä viisaudella. (Mäkijärvi 2008, 97.)

Tärkein ja helpoin ohje lapsen ja nuoren kasvatuksessa on huomata lapsi ja kuunnella häntä. Huomata joka päivä, arvostaa juuri sellaisena kuin hän on, ihaila ja rakastaa pyyteettä. Jos me hyväksyisimme lapset, niin kuin lapset hyväksyvät vanhempansa, olisi meillä paljon enemmän iloa ja hyvää mieltä, vähemmän turhia riitoja ja perusteettomia vaatimuksia jokapäiväistä elämää vaikeuttamassa. (Mäkijärvi 2008, 147.)

2.3 Jaettu kasvatusvastuu

Päävastuu lapsen kasvattamisesta on vanhemmilla. Lapsen vanhemmat ovat oman lapsensa parhaita asiantuntijoita jo siitäkin syystä, että heillä on läheisin tunnesuhde lapseen ja eniten mahdollisuuksia ja tilaisuuksia vaikuttaa lapsensa kasvuun ja kehitykseen. Kasvatustehtävässä perhettä tukee lähisuku (mm. iso- vanhemmat), päivähoito, koulu, nuorisotoimi, vapaa-ajan harrastukset ja tarvittaessa lastensuojelu. Tänä päivänä onkin tärkeää nostaa keskustelun keskiöön jaettu kasvatusvastuu, joka takaa lapselle eheän ja turvallisen ympäristön kasvaa ja kehittyä. (Heikkilä, 2007, 7.)

Jaetussa kasvatusvastuussa kaikkien rooli on siis tärkeä. Vanhempien ei tule kiistää päivähoiton eikä koulun ammattilaisten pätevyyttä, eikä myös vähätellä heidän työnsä vaativuutta tai tämän päivän ammatin kovia haasteita. Lapsen ei kuitenkaan pidä joutua vastaamaan tämän päivän opetustyössä ilmenevistä haasteista. Hän on oikeutettu hoivaan, kasvuun ja perusturvaan sellaisena yksilönä kuin hän on. (Mäkijärvi 2008, 107.)

Jokaisen lapsen rinnalla olevan aikuisen tehtävänä on oppia lukemaan lasta juuri sellaisena kuin hän on. Vilkas lapsi tarvitsee vilkkaan lapsen kasvatuksen, hiljainen ja herkkä rohkaisua ja aikaa. Opetus ja huolenpito tulee järjestää siten, että aikuisella on aikaa oppia tuntemaan ryhmä tai luokan lapset riittävästi. (Mäkijärvi 2008, 107.)

2.3.1 Isät kasvatuskumppaneina päivähoitossa ja koulussa

Tutkimukset ovat osoittaneet, että vanhemmat ovat hyvin tyytyväisiä päivähoitoon. Luottamus, avoimuus, päivähoiton työntekijöiden sitoutuminen sekä vanhemmuuden tukeminen koetaan hyvinä. Jonkin verran eroa kuitenkin löytyy perheen vanhempien väliltä: isät kokevat saavansa vähemmän arvostusta vanhempina ja keskustelukumppaneina kuin äidit. Erityisesti uusperheen isät kaipaavat tukea isänä olemiseen ja uudesta elämäntilanteesta selviytymiseen. Oletetaanko tiedon kulkevan äidin kautta? Isät kaipaavat eniten vanhempien ja

työntekijöiden tavanomaisia, arkipäiväisiä keskusteluita lapsen haku- ja vientitalanteissa. (www.thl.fi/ Isät kasvatuskumppaneina päivähoidossa ja koulussa)

On myös havaittu, että vaikka päivähoidon työntekijät ovat sitoutuneet jaetun vanhemmuuden tukemiseen, kasvatuskeskustelut ovat edelleen pääasiassa äitien vastuulla. Sama näyttää toteutuvan koulussa. Kutsut keskusteluihin tulee osoittaa selkeämmin molemmille vanhemmille. Tulisi myös pohtia mahdollisuutta suunnitella vanhempainilta, johon kutsuttaisiinkin pelkästään isät. Isille suunnatun vanhempainillan ytimessä voisi olla esimerkiksi luento lapsen kehityksestä, tietoisku mediakasvatuksesta tai jokin isää ja lasta yhdistävä tekemisen muoto, jolloin myös lapset olisivat mukana. (www.thl.fi/; em. internet-artikkeli)

Yhtä lailla kuin isille suunnattu neuvolakäynti, myös vanhempainilta voi tuottaa omaehtoisia isä-lapsi -ryhmiä. Ne voivat parhaimmillaan rakentua niiden omilla ehdoilla ja sitä kautta myötävaikuttaa kaivatun vertaistuen muodostumiseen. Varsinkin lapsistaan erillään asuville isille yhteys kouluun voi jäädä usein etäiseksi. Erilaiset mahdollisuudet vertaistukeen ja yhteydenpitoon opettajaan vaikuttavat välillisesti myös isän ja lapsen väliseen suhteeseen sekä hyvinvointiin. (www.thl.fi/; em. internet-artikkeli)

3 LAPSUUS JA KASVATUS

3.1 Lapsi aikuisen vastuulla

Sanotaan, että lapsi ei enää pelkää aikuista, vaan aikuinen pelkää lasta. Lapsi on kuitenkin aikuisen vastuulla, eikä tämän vastuun kantaminen ole aina helppoa. Jos koti ja vanhemmat eivät jaksakaan tai resurssit eivät riitä kantamaan vastuuta lapsesta, on oman sosiaalisen turvaverkon tai yhteiskunnan autettava ja tuettava perhettä. Kaikki keinot on otettava käyttöön ja kokeiltava, ja jos keinot loppuvat on niitä luotava ja keksittävä uusia. (Mäkijärvi 2008, 7.)

Vastasyntynyt lapsi mullistaa aikuisten elämän, kertaheitolla tullaan vanhemmiksi, joilla on vastuu lapsesta, hänen turvallisuudestaan ja hyvinvoinnistaan. Tämän vastuunkannon myötä alkaa matka lapsen kehitystä ja kasvua tukien ja seuraten. Yhteinen elämänmatka lapsen kanssa antaa riittävän ajan tutustua häneen. (Mäkijärvi 2008, 13.)

Yhteiskunnassamme käydään keskustelua lapsuudesta ja nuoruudesta. Välillä kritiikki kohdistuu koteihin ja välillä kouluun. Kodit saavat kuulla kunniansa, että vanhemmuus on hukassa ja koulun vastuulle kaatuvat lapsen yksilöllisen huomioimisen kovat vaateet. Yksinkertaista on kuitenkin todeta, että lapsi on aina aikuisen vastuulla. Lasta ei saa jättää yksin kasvamaan. (Mäkijärvi 2008, 15.)

Laki lapsen huollosta on selkeä. Siinä muun muassa määrätään, että lasta tulee kasvattaa siten, että lapsi saa osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä. Lapsen itsenäistymiseen sekä kasvamiseen kohdistuvaa vastuullisuutta ja aikuisuutta tulee tukea ja edistää. Myös huoltajan tehtäviin otetaan laissa kantaa. Siinä sanotaan, että huoltajan on turvattava lapsen kehitys ja hyvinvointi. (Mäkijärvi 2008, 16.)

3.2 Terveen kasvun turvaaminen

Pienen ihmisen kasvuun liittyy usein odotusta jostakin paremmasta. Vanhemmat liittävätkin toiveita siitä, että lapsi toteuttaa ne haaveet ja unelmat, jotka itseltä jäivät saavuttamatta. Lapsi jatkaa vanhemman elämää ja saavuttaa paremman tulevaisuuden, jota vanhempi itse ei ehtinyt tai kyennyt tavoittamaan. (Penttinen 2002, 33.)

Monen lapsen harteilla lepääkin lunastettavien toiveiden taakka, joka ei voi olla vaikuttamatta kasvuun. Kasvulla on suunta ja odotus, kuin myös tausta ja perusta, joihin on kirjoitettu vanhempien ja suvun historia. Kasvu ei siis olekaan vapaata, yksilö ei voi valita vapaasti oman kasvunsa suuntaa ja laatua. (Penttinen 2002, 33.)

Itsetunnosta puhutaan paljon ja sen käsitettä voidaan lähestyä mm. sitä kautta, mikä vahvistaa itsetuntoa, myönteistä käsitystä itsestä ja mikä sitä heikentää. Käsitettä voi myös selittää siten, että se on oppi ihmisten kanssa olemisesta. Lapsen itsetunto muovautuu sen myötä, mitä läheiset ihmiset hänestä sanovat ja miten he häntä kohtelevat. (Mäkijärvi 2008, 92.)

Hyvä itsetunto turvaa tervettä kasvua ja vanhemmalla sekä kasvattajalla on suuri vaikutus lapsen itsetunnon kehitykselle. Perusturvallisuus on Bordan (1993) ja Reasonerin (1994) malleja soveltaen ensimmäinen ja tärkein viidestä erillisestä itsetunnon ulottuvuudesta, se on välttämätön edellytys muille itsetunnon alueille. Turvallisuus tarkoittaa hyvää oloa, muiden ihmisten kunnioittamista ja luottamista. (Laine 2005, 49.)

Perusturvallisuus edellyttää myös rajoja ja sääntöjä. Säännöt ja rajat ovat välttämättömiä lapsen autonomisuuden kehittymiselle. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsi kehittyy itsenäiseksi ja minältään vahvaksi. Myös yhteisön positiivinen ilmapiiri lisää lapsen perusturvallisuutta. (Laine 2005, 51.)

Lapsen emotionaalinen kehitys on nopeaa, se on varsin dominoivaa ja vaikuttaa vahvasti muihin kehityksen osa-alueisiin. Hyvä kasvuympäristö tukee lapsen emotionaalista hyvinvointia, edistää kehitystä ja oppimista. Lapsi saa osakseen

hellyyttä, kiintymystä ja sosiaalista hyväksyntää. Hänen elämänsä on turvallista ja säännöllistä. (Laine 2005, 69.)

3.3 Jaettu vanhemmuus

Jaetulla vanhemmuudella ymmärretään lasten kanssa vietetyn ajan jakamista, ei kotiin liittyvien askareiden jakamista. Vanhemmuuden jakamisen tulisi olla arjessa jollakin tavalla tasasuhtaista, ja se, milloin molemmat aviopuoliset kokevat jakavansa vanhemmuuden tasapuolisesti, on perheen sisäinen asia. Ulkopuolisen arvio jaetun vanhemmuuden toteutumisesta perheessä, ei välttämättä aina osu oikeaan. ([http://opettajatv.yle.fi/Aikuistuminen ja vanhemmuus](http://opettajatv.yle.fi/Aikuistuminen_ja_vanhemmuus))

Jaettu vanhemmuus, vahvat sosiaaliset verkostot sekä yhteiskunnan tuki edistävät koko perheen hyvinvointia. Camilla Sundellin Pro gradu- tutkielman tutkimuksen valossa näyttää siltä, että jaettu vanhemmuus voi edistää perheen toimintaa. Molempien vanhempien yhteinen vastuun kantaminen perheestä ja isien aktiivinen osallistuminen perheen arkeen edistää sekä lasten että vanhempien hyvinvointia.

Monia perheitä rasittavat pätkätyöt, epäsäännölliset työajat sekä monenlaiset arkiset huolet. Yhteiskunnalta saatava tuki on erityisen tärkeää niille perheille, joilla ei jostain syystä ole läheisistä muodostuvaa sosiaalista verkostoa ympärillään, eikä taloudellisia mahdollisuuksia ostaa perheen arkea helpottavia palveluita. Jos perheellä ei ole tukevaa sosiaalista verkostoa, tilanne väsyttää helposti myös ne vanhemmat, jotka yrittävät parhaansa sinnitellessään arkirutiinien vaatimusten kanssa. Tuen merkitys vahvistuu kriiseissä tai muuten vaikeissa elämäntilanteissa. Perheiden elämäntilanteissa voi olla tekijöitä, jotka kasautuessaan lisäävät syrjäytymisen riskiä. Monesti erilaiset ongelmat kietoutuvat toisiinsa, mutta perheiden hyvinvointia voidaan kuitenkin edistää monella tavalla. (Sundell C, internet-artikkeli Jaettu vanhemmuus tukee äitiyttä ja koituu perheen hyväksi)

3.3.1 Isyyden ymmärtäminen ja tukeminen

Ajatukset siitä, millainen on hyvä äiti ja isä, kumpuavat kulttuurisista sukupuolija vanhemmuusstereotyyppioista. Näitä ajatuksia ja käsityksiä ovat luomassa koko yhteiskunta: niin lapselliset kuin lapsettomat perheet, media, asiantuntijat, lainsäädäntö ja politiikka. Nykyään korostetaan isän osallisuutta perheen arjessa, mistä on tullut myös yksi perhepoliittisista tavoitteista. Isyyden merkitys tuleekin ymmärtää koko perheen hyvinvoinnin kannalta. Mitä enemmän isien kanssa työtä tekevät ymmärtävät isyyttä, isyyden lähtökohtia ja isien erilaisuutta, sitä paremmin isiä, isyyttä ja koko perhettä voidaan tukea. (www.thl.fi/ Isät kasvatuskumppaneina päivähoidossa ja koulussa)

Tavoitteeksi on asetettu jaettu vanhemmuus. Myös tämän päivän isille on asetettu paljon vaatimuksia niin perheen sisältä kuin sen ulkopuolelta. Jaettu vanhemmuus on nykypäivän vanhemmuuskäytäntöjen ohjenuora, jonka kehikossa isä nähdään lasta hoitavana ja hoivaavana toisena vanhempana. Tutkimukset osoittavat, että jaetun vanhemmuuden keskusteluun ovat sitoutuneet niin vanhemmat kuin perhettä tukevat eri alojen ammattilaiset. Yhä useampi isä haluaa tänä päivänä olla mukana suunnittelemassa lapsenhankintaa, jäädä isyyttä ja vanhempainlomalle tai hakea huoltajuutta avioeron jälkeen. Isyys ei jää enää samalla tavalla äitiyden varjoon vaikka taustalle jääminen kuuluukin edelleen miesten kokemusvarastoon. (www.thl.fi/ em. internet-artikkeli)

3.4 Koulun ja kodin välinen yhteistyö

Kodin ja koulun yhteistyöllä on erittäin suuri merkitys lapsen kouluelämälle, jos yhteistyö sujuu kummankin osapuolen ehdoilla. Myös lapsella on oikeus osallistua yhteistyöhön. Lisäksi kodin ja koulun välinen tiedon kulku on tärkeää. (Mäki-järvi 2008, 48.)

Suomalainen koulu on avoin ja sen opetusta pääsee seuraamaan. Opettaja pystyy luomaan luottamuksellisen ja avoimen suhteen kodin ja koulun välille, pitämällä luokan ovet avoinna vanhemmille. Jokaiselle vanhemmalle olisikin

suotavaa istua lapsen kouluaikana ainakin kerran seuraamassa lapsen koulupäivää. Se on myös lapselle tärkeä viesti vanhemman kiinnostuksesta ja vaikuttaa varmasti kouluinnostukseen. (Mäkijärvi 2008, 51.)

Vanhempain illat ovat perinteinen tapa yllä pitää kodin ja koulun välistä yhteistyötä. Yhtä yleistä on todeta:” vanhempainiltoihin ei koskaan tule niiden lasten vanhemmat joiden pitäisi”. Toisaalta voidaan todeta, että nykymuotoiset vanhempainillat tuskin ovatkaan niitä areenoita, joissa tapahtuisi mitään rakentavaa. Myöskään esim. yksittäisten lasten huonoa käytöstä ei tule puida yleisessä vanhempain illassa, siitä syntyy kyseisen lapsen vanhemmalle vain altavastajan hankala asema. (Mäkijärvi 2008, 53.)

Jos vanhempainillat muuttuisivat ja kehittyisivät, saavuttaisivat ne varmasti suuremman suosion. Olisi ehkä hyvä suosia enemmän vuorovaikutuksellisia vanhempainiltoja, pyytää vanhempia pitämään puheenvuoroja tai alustuksia, tai vaikka oppilaita. Parhaimmillaan vanhempainillat ovat loistavia foorumeja saada tietoa oman lapsen kouluelämästä koulun näkökulmasta, tutustua lapsen opettajiin, muuhun henkilökuntaan, muiden lastenvanhempiin sekä oppimisen ulkoiisiin olosuhteisiin. (Mäkijärvi 2008, 53.)

3.4.1 Kun koti ja koulu eivät kohtaa

Kodin ja koulun erimielisyydet voivat koskea aivan mitä tahansa teemaa, ehkä kuitenkin yleisimmin arviointia. Arvioinnin tarkoitus onkin kannustaa ja innostaa opiskeluun sekä antaa oikeudenmukaista palautetta lapsen oppimisesta ja koulutyöskentelystä. Ennen kaikkea pienen lapsen, miksei nuorenkin, pitäisi päästä ansaitulle kesälomalle tyytyväisin mielin, mikä ei tarkoita vain hyviä arvosanoja vaan oikeudenmukaista arviointia. Loman tulee olla rentoutumisen, kypsymisen ja kasvun aikaa. (Mäkijärvi 2008, 101.)

Koti ja koulu voivat olla eri mieltä myös läksyjen määrästä, opettajan tavasta kohdella oppilaita, opettaa tai vaikka ruokailuun liittyvistä asioista. Avoin keskustelu on oikea lähtökohta, vaaditaan toisen arvostusta ja hienotunteisuutta.

Opettaja opettaa persoonallaan ja siksi petukseen kohdistuvaa kritiikkiä onkin vaikea vastaanottaa. Myös opettajan on aistittava ja kunnioitettava lapsen halua puhua tai olla puhumatta kotiasioista. Opettaja ei saa koskaan loukata lasta tai lapsen perhettä. Lapsen etua ei saa missään tilanteessa unohtaa. (Mäkijärvi 2008, 102–103.)

3.5 Vanhempien työn vaikutus lasten hyvinvointiin

Psykologian lisensiaatti Tuija Vasikkaniemi selvitti väitöskirjassaan ”Vanhempien työ, työn siirräntä kotiin ja lasten hyvinvointi - kohtaamisia tuulikaapissa” vanhempien työn myönteisten ja kielteisten kokemusten yhteyttä lasten hyvinvointiin. Hän selvitti, toimiko vanhemman kasvatustyyli välittävänä tekijänä vanhempien työn kokemusten ja lasten hyvinvoinnin välillä. Tutkimus osoitti, että työn negatiiviset kokemukset selittivät suoraan lapsen ahdistuneisuutta tai ärtyneisyyttä niin lasten itsensä kuin myös äitien ja isien arvioissa. Näyttää siis siltä, että vanhempien työn negatiiviset tunnelmat vaikuttavat perheessä jo kotiovella tuulikaappikokemuksena eivätkä kasvatuksen kautta.

Väitöskirjassaan Vasikkaniemi totesi edelleen, että mitä tyytymättömämpi vanhempi oli työhönsä, mitä enemmän hän koki uupumusasteista väsymystä, sitä negatiivisemmin työn koettiin heijastuvan perheen elämään. Toisaalta mitä enemmän lapsi koki myönteisiä vanhemman työhön liittyviä kokemuksia kotona, sitä myönteisempi hänen itsearvostuksensa oli. Tulosten mukaan lapsen myönteinen itsearvostus merkitsi vähäisempiä käyttäytymiseen ja tunteisiin liittyviä oireita.

4 KASVATUSVASTUU NUORUUSVUOSINA

4.1 Yleistä

Nuoruus kestää vain tovin. Lapsena on kiire kasvaa nuoreksi, mutta nuorena on vielä enemmän kiire kasvaa aikuiseksi. Molemmissa ikävaiheissa on esikuvia ja roolimalleja, ja tärkeitä sellaisia ovat omat vanhemmat. Nämä kuitenkin käyvät jossakin vaiheessa noloiksi, tyhmiksi idiooteiksi ja tiukkapipoisiksi. Tarve vanhemmille ei vähene, mutta tarvetta ei välttämättä osata osoittaa riittävästi. Kaikki aikuiset saattavat tuntua enemmän tai vähemmän luotaantyyntäviltä, mutta pois ei voida sulkea niitä muita aikuisia, jotka nuoren elämään kiinteästi liittyvät. Joillakin onnekkailta omat isovanhemmat ovat tiiviisti mukana nuoren elämässä. Usein kuitenkin nämä nuorekkaat vanhukset ovat täynnä omia eläkeläisen kiireitään, eikä aikaa nuorelle jää. Vieläpä, kun nuoret ovat niin kovin, kovin vaivalloisia.

Opettajakunta on väistämättä olennainen osa aikuisen läsnäoloa nuoruudessa. Opettajia on kuitenkin monenlaisia; toiset osaavat ottaa nuoren oikealla otteella, tiukasti ja ohjaavasti, toiset pitävät heitä kauheina kakaroina. Kerrotaan, että sellaista ei olekaan, kuin henkilökemiat. Vaan kyllä on. Kaikki opettajat eivät pidä kaikista oppilaistaan, eivätkä kaikki aikuiset pidä nuorista. Niin se vain on. Kyse onkin siitä, kuinka ammattimainen opettaja on, ja kuinka hän omassa, valitsemassaan roolissa käyttäytyy. Kaikki eivät pidä kaikista, mutta se on opittava sietämään, ja kiertämään negatiiviset tunteet. Jokainen nuori ansaitsee tasavertaisen kohtelun opettajaltaan. Vanhempien rooli on rakastaa lastaan ehdoitta ja pitää häntä vähän parempana kuin muiden lapsia, mutta opettajan rooli ei ole tällainen. Kasvatusvastuu nuorta kohtaan on heillä molemmilla, mutta roolit ovat erilaiset.

Moni nuori harrastaa jotakin, ainakin näin pitäisi olla. Paremmin pysyvät pois pahanteosta, kun saavat tehdä vapaa-ajallaan jotakin järjellistä. Yhteistä harrastamisessa yleisellä tasolla on se, että niitä vetävät aikuiset. Jälleen aikuisella on vallan valtikka kädessään ohjata nuorta oikeaan suuntaan, ja tukea tässä kriittisen kasvun vaiheessa. Harrastuksessa mukana oleva aikuinen voi olla todella

vaativa ja tiukka, mutta siltikin parempi nuorta nuoren itsensä mieltä tukemaan, kuin oma vanhempi. Hän voi myös olla ymmärtäväinen ja lempeä – se ei kuitenkaan tee hänestä huonompaa. Lajin luonteesta riippuu, minkälainen ohjaaja, valmentaja tai opettaja tarvitaan. Riippuu myös lapsen tai nuoren luonteesta, minkälaista opastusta hän harrastuksen pariin tarvitsee. Kuinka kauan harrastusta jaksetaan pitää yllä, riippuneekin ainakin osittain siitä, miten harrastajan ja harrastuksen ohjaajan motiivit osuvat yksiin.

Yhtä kaikki, on todettava, että lapsuuden ja nuoruuden varrella kasvuun ja kehittymiseen vaikuttaa mahdollisesti laajakin joukko erilaisia aikuisia. Lähtökohdat kaikille eivät ole samanlaiset. Yhdelle lapselle perhe-elämä voi olla ongelmallista esim. alkoholiongelman takia, toista kiusataan koulussa, kolmas kärsii hiljaa maailman pahuudesta. Jokaiselle lapselle tai nuorelle on mahdollista tippua kelkasta ja jäädä yksin. On muistettava, että yksikin tasapainoinen aikuinen voi pelasta syrjään jäämiseltä. Ystävälliset sanat, rohkaisu, luottamuksen antaminen ja tukeminen vaikeissa valinnoissa tekevät paljon. Jokainen meistä tarvitsee tukiverkoston, apua ja neuvoja. Siten on tärkeää huomata, että nykyään lapsen ja nuoren kasvattamisen vastuu on tietenkin pääasiassa omilla vanhemmilla, mutta myös osittain pirstaloitunut koskemaan myös muitakin aikuisia.

Sinällään kyse ei ole mistään uudesta trendistä tai nykypäivän hektisestä elämästä. Kyse on paluusta vanhaan. Kyse on solidaarisuudesta, naapurista välittämisestä, tyytymisestä vähempään, että voi antaa jotakin toiselle. Kaipaamme tietämättämme yhteisöllisyyttä, joka tukisi meitä ja takaisi sen, ettemme jää yksin lapsemme kasvattamisessa. Onkin pohdittava niitä keinoja, jolla saamme yhteisömme takaisin, niitä asioita, joita teemme väärin, ja joissa voisimme uudelleen opetella toimimaan oikein.

4.2 Korvaamaton lapsuus

Otsikon ehkä pateettinenkin lainaus lastenlaulusta on kaikessa korniudessaan tosi tänäkin päivänä. Lapsuus kestää vain hetken mutta voi tuhota pahimmassa tapauksessa koko ihmisen elämän. Lapsuus on aikaa, jolloin lapsi tarvitsee

vanhempansa vain olemaan läsnä. Kuitenkin tämän päivän vanhemmat tekevät pitkiä työpäiviä, jonka jälkeen he ovat väsyneitä, ja jonka takia he ovat stressaantuneita, eivätkä enää jaksaa täysin palkein panostaa lapseensa (Järvinen & Kolbe 2002, 10). Tämä on seurausta yhteiskunnan asettamista normeista, jotka tänä päivänä sisällyttävät itseensä varsin keskiluokkaisia normeja, antamatta kuitenkaan realistisia mahdollisuuksia siihen. Jokaisen pitää haluta hyvä työ josta saa paljon rahaa, 1,7 lasta ja kultaisennoutajan asumaan lähiöalueen kalliiseen omakotitaloon, josta lapset sitten kuljetetaan Audilla kalliisiin harrastuksiinsa. Jo pelkän normaalielintason ylläpitämiseen vaaditaan teräsmiesmäisiä suorituksia. Kiintiölapset tarvitsevat kuitenkin aivan yhtä paljon huomiota kuin ne rakkauslapsetkin, jos eivät vielä enemmän.

Lapsi tarvitsee aikuisia, jotka näyttävät hänelle oikean ja väärän. Rajoja asetamme paljonkin sille, miten elämässä tulee toimia. Rajoista ja rakkaudesta huolimatta tulee tilanteita, jossa nuori käyttäytyy sietämättömäksi, ja jossa tätä voi olla varsin vaikeaa rakastaa ehdoitta. (Korhonen 2002, 54.) Nuori ei välttämättä ihan aina ole tyytyväinen niihin päätöksiin, joita vanhemmat tekevät hänen puolestaan. Kapina on kuitenkin tärkeää, koska siten nuori irrottautuu vanhemmistaan omaksi yksikökseen, joka sittemmin ottaa itse vastuun itsestään, ja on omasta elämästään päätösvaltainen.

Lasten kasvatusta on kokenut selvän murroksen viimeisten viidenkymmenen vuoden aikana. Olemme siirtyneet epäröimättömästä kasvatuksesta epäröivään kasvatukseen. Tällä tarkoitetaan sitä, että menneinä vuosikymmeninä vanhemmat olivat omasta mielestään varmoja lastaan kasvattaessaan ja ohjeistaessaan kohti aikuisuutta, eikä elämä aina ollut vain sitä, että toteutettiin lapsen mielihaluja. Pakko oli myös tehdä jotakin. Nykyään vanhemmat eivät usko itseensä, neuvottelevat lapsen kanssa, ja pyrkivät siihen, että lapsi alkaisi haluta sitä, mitä vanhemmat haluavat heidän haluavan – ja tätä kautta vasta saadaan lapsi toimimaan vanhemman tahdon mukaisesti. (Kalliala 2002, 96–97.)

Usein kuulee puhuttavan siitä, kuinka maalaisjärki olisi nykyään kadonnut lasten kasvatuksesta. Näin ei välttämättä kuitenkaan ole. Ensinnäkin on otettava huomioon se, että ”maalaisia” on prosentuaalisesti vähän, joten kosketus maahan on ehkäpä hivenen kaikkoonut kaikesta elämästä. On pohdittava kuitenkin sitä

tosiasiaa, onko järki tallella, mutta uskallus sen käyttämiseen on kadonnut. Laila, asetuksilla ja säädöksillä rajataan uskallusta toimia, mutta toisaalta yhä enemmän on niitä vanhempia, jotka tietoisesti kohtelevat lastaan moraalini, maalaisjärjen ja lain vastaisesti. Lapsuus voi siten olla myös pelottavaa ja epävarmaa aikaa, vaikka onkin korvaamatonta.

Perheelle ei ole olemassa yhtä, universaalia, ajasta ja paikasta riippumatonta käsitettä (Kolbe 2002, 216). Jokainen meistä aikuisiksi kasvaneista on kotoisin jostakin perheestä, olipa sen koostumus minkäläinen hyvänsä. Yhdenlainen koti ei tee toisenlaisesta kodista vähemmän arvokasta tai huonommin kasvattavaa – mikäli ääri-ilmiöitä ei oteta lukuun. Yhteistä jokaiselle perheelle on kuitenkin se, että jokainen ohjaa lapsen kasvua kohti nuoruutta. Lapsuuden kokemukset heijastuvat väistämättä vahvasti nuoruuteen. Kuitenkin kukin ihminen kokee asiat ja jopa oman perheensäkin omista lähtökohdistaan ja näkökulmistaan. Nuoruuden kolhut tekevät kuitenkin kuhmunsa jokaiseen.

4.3 Nuoruuden kurja kurimus

Nuoruus sinällään on varsin mukavaa aikaa! Lapsi osaa jo sääntöjä ja rajoja, hän on itsenäinen liikkumaan (linja-auto, mopo, polkupyörä), hänellä on oman ikäisiään kavereita ja hyvällä tuurilla vähän rahaakin. Kotona ollessa saa vähän olla vielä lapsi, kavereiden kanssa saa leikkiä aikuista – ilman aikuisen vastuuta. Mikäpä siinä on ollessa? Nuoruudessa suunnitellaan tulevaisuuden minää ja elämää yleensä, mitä aikuisuudessa odotetaan tapahtuvan. Välttämättä tulevaisuus ei vaikuta kovin innostavalta, koska aikuisuuteen liittyy paljon kaikkea kurjaakin: velvollisuuksia, väsymystä, laskuja ja kiirettä. Miksi kukaan tahtoi siirtyä onnellisesta vapaudentunteesta aikuisuuden kahleisiin?

Nuori voi kuvitella jo varsin aikaisessa vaiheessa, että osaa tehdä ja on valmis tekemään järkeviä ratkaisuja liittyen elämäänsä. Näin ei kuitenkaan ole, ja siksi on kohtuutonta odottaa, että nuori toimisi rationaalisesti. Tällöin nuoren vanhemman tehtävänä on rajata ja selkeyttää elämää, olla jarruna hölmöilyjen tiellä. (Sinkkonen 2010, 53.) Näin onkin vanhemman typeryyttä komentaa lasta

”ajattelemaan järkevästi”, ”käyttäytymään kypsästi” saati ”tekemään järkeviä ratkaisuja”. Nuoruus on koheltamista ja kaatuilua, hapuilua ja uuden oppimista, ei järkevää, suoraviivaista toimintaa kuten aikuisuudessa.

Nuoruuteen kuuluu myös itsenäistyminen. Nuoresta kasvaa oma yksikkönsä, joka irrottautuu lapsuuden perheestään, joskus hitaasti, mutta varmasti. Lapsuuden ja varhaisemman nuoruuden kiintymyssuhteiden vakaus varmistaa sen, että tulevaisuudenkin suhteet ovat vakaita. Uudet suhteet perustuvat vanhempiin kokemuksiin. Kuitenkin, vaikka nuorella olisikin vakaa, tasapainoinen lapsuus taustallaan, hänen usein voi tahtoa tehdä asioita, joita ei vielä pysty hallitsemaan. Tässä tilanteessa vanhempien asettamat rajat nousevat ensiarvoisen tärkeään asemaan. (Sinkkonen 2010, 93.) Rajojen asettaminen ei siis ole kiusantekoa eikä huonoa vanhemmuutta, vaan työkalu, jolla vanhemmat luovat terveen ja turvallisen ympäristön nuorelleen. Nuoren itsen ei sitä tarvitsekaan ymmärtää, vaan vanhemman vastuulle jää ajatella asia rationaalisesti ja johdonmukaisesti. Nuori itse ei siten voi rajojaan määrätä.

Nuoruus on myös luovuutta ja sen kukkaan puhkeamisen aikaa. Jotkin luovuuden osa-alueet, kuten taide, vaativat kuitenkin mahdollisesti hyvinkin paljon harjoittelua ja opettelua. Luova toiminta tarvitsee siten ohjaajan, valmentajan, aikuisen, joka opastaa nuorta oikeaan suuntaan. Tällaisen aikuisen rooli on merkittävä, ja siten kuka tahansa ei sellaiseen toimintaan kykene. Taitava ohjaaja, johon nuori kiintyy vahvasti, mutta joka kuitenkin osaa erottaa omat tavoitteensa nuoresta, on erityisosaaja. Tällainen osaaja voi saada irti nuoresta melkein mitä tahansa. (Sinkkonen 2010, 259.) Aikuisen tehtävänä ei siis aina ole vain rajata ja määrätä, vaan myös osallistua tukemiseen, kannustaa, vaatia tarvittaessa, kuunnella, katsoa ja nähdä. Nuoren kanssa toimiessa on osattava käyttää kaikkia aisteja, ja vielä ehkäpä sitä kuudettakin. Onnellinen on se nuori, joka kohtaa osaavan, ohjaavan aikuisen, on onnekas. Yksikin tällainen aikuinen voi saada aikaan melkoisen paljon nuoren elämässä.

Kriisejä ilmaantuu ihmisen elämään yllättäen ja varoittamatta, eivätkä ne kysy aikaa ja paikkaa. Nuoruuden myllerryksessä on kestämistä muutenkin, ja muut murheet kasvattavat nuoruuden itsensä nuorelle aiheuttamaa taakkaa. Vaikka lapsi onkin jo ”kasvanut isoksi”, voi hänelle olla erittäin traumaattinen kokemus,

jos vanhemmat päättävät erota tässä ikävaiheessa. Vielä traumaattisempaa on kuitenkin kokea vielä lopullisempi menetys, kuten vanhemman, sisaruksen tai muun läheisen kuolema. Esimerkiksi on tutkittu, että kahden vuoden kuluttua vanhemman kuolemasta edelleen jopa 30 %:lla lapsista on vanhemman kuolemaan liittyvää häiritsevää käytöstä. Siten olisikin ensisijaisen tärkeää, että lapsen ja nuoren suruun paneuduttaisiin entistä paremmin, ja autettaisiin häntä käsittelemään asiaa. (Kinnunen 1999, 184–185, 195.) Erityisesti kaverin kuolema ja/tai itsemurha ovat erityisen traumaattisia tapahtumia (Kinnunen 1999, 202–203).

Nuoruus – niin ihanaa aikaa kun se onkin – on altista aikaa suurille tai suurenetuille tunteille, massiivisille myllerryksille ja kokonaisten tunneskaalojen läpikäymiselle. Kokemukset ja tuntemukset kertautuvat, eikä niitä vielä osata vastaanottaa tai käydä läpi aikuisen elämän mukanaan tuoneella varmuudella. Nuoruus on sitä aikaa, jossa vanhempaa vihataan, mutta hänen läsnäoloaan kaivataan kipeästi. Nuoruus voi viedä mennessään, mutta onneksi suurin osa meistä siitä selviää hengissä. Sen vaikutuksia aikuisuuteen ymmärretään vasta aikuisena, mutta tuo tieto ei tuskassa piehtaroiavaa nuorta auta tippaakaan. Aikuisen tehtävä on tukea tukematta, ymmärtää ymmärtämättä ja olla läsnä olematta liikaa läsnä. Siinäpä tehtävä!

4.4 Teinineuvola vanhemmille ja muille hätää kärsiville

Oppia ikä kaikki, ja niinhän se menee. Jokaisella meistä on velvollisuus ja oikeus oppia koko ajan, mutta ilman johdatusta emme selviä. Lapsilla on päiväkotia, isommilla on koulu, vanhuksilla omat aktiviteettinsa ja ohjaajansa – mutta missä neuvotaan ja opetetaan vanhempia? Kun perheeseen odotetaan lasta syntyväksi, valtiovalta hyökkää esiin pelastajana kiiltävässä haarniskassaan, terveydenhoitajan hahmossa. Lapsen synnyttyä tuetaan ja neuvotaan, mitataan ja punnitaan, lapsia siis. Lapsi kasvaa isommaksi ja alkaa käydä kouluterveydenhuollon puolella. Ja yhtäkkiä vanhemmat ovat yksin. Kukaan ei ohjaa ja neuvo, miten tuota kauheaa ”kakaraa” käytetään. Mitä sille voi puhua, kun ei se tee muuta kuin huutaa ja haistattelee?!

Apua saa teinineuvolasta. Tässä neuvolassa on oma lukujärjestyksensä, jota kaikki osallistujat noudattavat. Päivä alkaa aamulla, kun nuori herää, pahantuu-lisena, kuinkas muuten. Aamun tunnit voivat olla infernaalista oopperatunnetta, mutta ei välttämättä. Lapsi kouluun – kurssi on jaettu viidelle päivälle, koska viikonloppuna lapsi ei herää aamulla, vaan keskellä päivää. Lapsi kouluun – jaksolla noudatetaan pehmeän laskun tekniikkaa, jossa maanantaina ei heti hyökätä nuoren kimppuun ja raivota likaisista kalsareista kirjoituspöydällä. Hais-tellaan ilmaa, annetaan tilaa. Tuodaan kuppi kaakaota ja voileipä sängyn vie-reen. Ei tarvitse välttämättä puhua mitään, mennään pois. puhutaan vasta, kun nuori tuo kupin tiskiinkin, toivottavasti. Jos ei tuo, haetaan se sieltä huoneesta.

Tiistaina on huomattu, että aamu lähtikin hyvin maanantaina käyntiin. Toiste-taan sama kaava, lisättyä ei-niin-pirteällä, lähinnä välinpitämättömällä ”huo-menta” -tervehdyksellä. Ei kuitenkaan odoteta vastausta, eikä kerrota aa-museitsemältä, kuinka tervehdyksiin sivistyneissä valtioissa on tapana vastata. Lapsi kouluun – tiistaina on siis opittu, että ihan voi olla vaikka hiljaa. Sääste-tään elämäntuska myöhempään ajankohtaan. Tiistaiamuna nuori tuo kupin tiskiinkin, koska pelkää, että olet vakoilemassa häntä ja hänen likaisia kalsarei-taan. Kuullaan kiitos, ja suhtaudutaan siihen välinpitämättömästi.

Keskiviikkona jätetään jo voileipä keittiöön, kuppi toki huoneeseen, mutta siihen on laitettu sallittua huumetta, kahvia. ”No niin, lähes aikuinen lapseni, otapa kahvikuppi ja tule aamupalalle keittiöön.” Verhoja ei edelleenkään avata. Kun nuori raahustaa keittiöön, tarjotaan maitoa ja sokeria kahviin ja tuupataan voi-leipä nenän alle. Voi ehkä kysyä, moneltako koulu alkaa tai onko kokeita. Mutta ei sen enempää. Riippuu tilanteen tulenarkuudesta. Yhtäkkiä huomataan, että ollaan jo torstaiaamussa, jossa voidaan jo koettaa ottaa lähempi kontakti nuo-reen. Voiko jo halata? Kurssilla harjoitellaan tilanteen luontevuutta, lähikontaktin ottamista sekä kehonkielen lukemista. Tulkitaan toisten ilmeitä ja eleitä, ja välte-tään kontaktia vihamielisesti käyttäytyvään nuoreen.

Perjantaina voidaan ehkä jo aamusta todeta, että kauhea kakara on muuttunut huumorintajuiseksi, miellyttäväksi ihmiseksi, jonka kanssa voi jopa puhua! Vit-sailu on kuitenkin taiteen laji: aiheeksi ei sovi mitkään asiat, jotka koskettavat

ulkonäköä, seurustelua, nuoruutta, lapsuutta, mitään henkilökohtaista, liian vakavaa tai menneitä aikoja. Mukavan vanhemman ja idiootin aikuisen raja on häilyvä, eikä rajapintaa aina löydä. Vaihtoehdoksi tulee tilannekomiikka, tai puolihuolimaton jutustelu vanhapiikanaapurista, joka tietää kaikkien naapurien asiat. Tätä kautta nuori saattaa erehtyä puhumaan jotakin. Mitä tahansa. Kaikki puhe on hyväksi, mikäli sävy on positiivinen.

Edellä on esitetty esimerkki ”aamutunneista”. Alla olevasta kuviosta huomaa, että päivä täyttyy kaikesta muustakin, johon vanhemman tulee venyä. Oma aika kuluu työssä, kotona elämä pyörii perheen, läheisten ja kodin ylläpitämisen ympärillä. Huomioitavaa on kuitenkin se tosiasia, että tämäkin aika menee ohi. Jos vanhempi kokee, ettei hänellä ole muuhun aikaa, kuin nuorensa ja perheeseensä, on hän todennäköisesti oikeassa. Ikävä kyllä emme voi muuta todeta, kuin että itse me itsemme perheemme teemme, ja siitä seuraukset kannamme. Kuinka suoraselkäisesti, vaihtelee se päivästä toiseen. Alla oleva lukujärjestys on varsin kuvitteellinen, samoin edellä mainitut aamutuntien kuvailut. Kuitenkin hassulta vaikuttavassa lukujärjestyksessä on totuuden siemen, joka antaa aiheita pohdintaan: enkö ehkä olekaan ainoa tässä tilanteessa. Enkö olekaan epäonnistunut vanhempi?

MAANANTAI	TIISTAI	KESKIVIIKKO	TORSTAI	PERJANTAI
Lapsi kouluun – mitä siltä voi kysyä aamulla?	Lapsi kouluun – mitä opin eilisestä?	Lapsi kouluun – joko voi kysyä päivän ohjelmasta?	Lapsi kouluun – voiko halata?	Lapsi kouluun – huumorin kukka kukkii?
Oma aika: töissä	Oma aika: töissä	Oma aika: töissä	Oma aika: töissä	Oma aika: töissä
Mitä kuuluu?	Mitä kuuluu tänään?	Mitä kouluun kuuluu?	Mitä kavereille kuuluu?	Mitä se mulle kuuluu?
Perhetunti: Mitä äidille kuuluu?	Perhetunti: Mitä isälle kuuluu?	Perhetunti: Mitä Maikille kuuluu?	Perhetunti: Mitä Janskulle kuuluu?	Perhetunti: Mitä mummulle kuuluu?
Säännöllisen elämänrytmin ABC	Koulunkäynnin merkitys elämänkulun kannalta	Terveellinen ruoka ja sen laitto: kebabkapina ja pizzabarrikadi!	Korvat höröleen, lapsella on oikeaa asiaa	Ihmissuhteiden ylläpitäminen: Kuinka käyttäytään perheessä?

Aina vanhempi ei jaksa suhtautua pitkällä pinnalla nuoreensa, vaan tulee huudettua ja riehuttua. Tämäkin on sallittua. Nuoren ei ole myöskään hyvä ajatella, että mitä hyvänsä hän tekeekin, aina joustetaan ja ollaan hyvällä tuulella. Joskus on päästettävä paineita, ja nuoren tulee nähdä, että vanhemmallakin on tunteet. On vain yksi mutta: jos vanhemmalla on oikeus rähjätä, sama oikeus on nuorellakin. Kotona on saatava olla oma itsensä, tietyissä rajoissa. Kodin on oltava sellainen, että nuori kokee, että voi huutaa ja tuntea tuskaa, ja silti tulla hyväksytyksi. Koti ei kuitenkaan saa olla kaatopaikka, johon nuori voi vain itsekkäästi tuoda oman pahanolonsa, ja viljellä sitä kohtuuttomasti ympärilleen.

Vaikka nuori todella on nuori, ja kesken kaiken kehittymisen, on hänet silti kasvatettava siihen, että muutkin on otettava huomioon. Paitsi oma perhe, myös muut läheiset ovat tärkeitä tukiverkon osia, ja näitä ihmissuhteita on osattava vaalia myös teini-iän tuskassa. Voi olla, että totuus piilee lausahduksessa ”isovanhemmilla ja lapsilla on yhteinen vihollinen: vanhemmat”; siksi he tulevat niin hyvin toimeen keskenään. Isovanhempien olemassaolo voi olla rikkaus, kunhan vain vanhemmat raaskivat luottaa näihin, ja luovuttaa osan kasvatusvastuusta heille. Onhan nimittäin totuus, että isovanhemmat ovat tehneet meistä vanhemmistakin kohtuullisen säällisiä yksilöitä. Eivät he siten täysin voi pilata lapsiammekaan.

Koulussa nuoret käyvät oppimassa, usein hyvin muodollisiakin asioita, mutta kasvu ei ole telakalla koulupäivän ajan. Koulu on paitsi oppimis- myös kasvu-keskus, jossa kasvun paikat vain ovat erilaisia kuin kotona. Koulumaailmassa on oma koodistonsa, jota osaavat lukea vain nuoret, ja jos hyvin käy, jotkut opettajistosta – mutta vain ani harvat. Koska tilanne on tämä, on yläkoulussa jatkuva vastakkainasettelu opettajat vastaan nuoret. Vaikka opettajilla on kasvatusvastuuta nuoristamme, eivät he kuitenkaan ainakaan nykytuotoisessa perusopetuksessa yläkoulussa juuri pääse pureutumaan nuorison sisimpään, sillä heillä ei kerta kaikkiaan ole siihen aikaa. Mainittu vastakkainasettelu ei kuitenkaan välttämättä ole pahaksi, vaan saa nuoret itsensä kiinnittymään yhä tiiviimmin yhdeksi rintamaksi opettajien hegemoniaa vastaan. Yhteiset päämäärät luovat yhteishenkeä.

Koti ja koulu yhdessä toimivat kokonaisuutena, jonka tarkoituksena ja tavoitteena on saada kasvatettua omanarvontuntoinen, menestyvä, sosiaalinen aikuinen nuoresta, joka vihaa maailmaa, ja ainakin aikuisia siinä. Tehtävä ei siis ole helppo, ja siitä syystä onkin enemmän kuin tarpeen, että nuoren elämässä kaikki aikuiset ovat osana teinineuvolan lukujärjestyksen toteuttamista. Edellä esitelty lukujärjestys koskee vain kotioloja, mutta koulun vastuulle jää se aika, jolloin vanhemmat viettävät omaa aikaansa töissä. Koulumaailmaa sitovat opetussuunnitelmat, jota kotosalla taas ei ole. Olisi kuitenkin pohdittava, ovatko opetussuunnitelmat jäänteitä maailmasta, jota ei enää ole. Teinineuvolaperiaatteella nykyajan koulun opetussuunnitelmien tulisi sisältää enemmän yhteisöllisyyttä, luovaa ajattelua, ryhmähengen nostatusta ja yhdessä tekemistä. Kuten aiemmin on todettu, nuorelta voi vaatia lähes mitä tahansa, jos hänen suhteensa ohjaajaan (tai tässä opettajaan) on terveellä tavalla kiinteä ja välittävä.

Tarpeen voisi olla, että välittämisen (eikä tällä tarkoiteta sitä, että nuoren annetaan tehdä mitä hyvänsä) aikakausi siirrettäisiin lasten ja nuorten elämään kauttaaltaan. Olemme aivan selvästi kärsineet siitä, että kahtiajako kasvatustuussa on jaettu selvästi koulun ja kodin välille. Emme enää näe kasvatusta kokonaisuutta, vaan palapelinä, josta koostuu lapsi tai nuori. Kasvatus ei ole enää jatkumo, vaan syklit alkavat ja päättyvät. Väitetään, että tieto kulkee kouluasteelta toisella. Näin ehkä onkin, mutta välittämisen kulttuuri ei. Lapsi luopuu päiväkodin tädeistä ja sedistä siirtyessään kouluun, alakoulun opettaja jää kun siirrytään yläkouluun. Kun näitä luopumisia on joka tapauksessa edessä, olisikin tärkeää, että kasvatuksesta osuus siirtyisi myös ryhmälle.

Nuoret yhdessä ovat porukka, jotka jakavat keskenään ilot ja surut, onnistumiset ja epäonnistumiset. Nuoret itse toistensa kasvattajina ovat parhaimmillaan voimavara, osa verkostoa ja sosiaalista kokonaisuutta, joka auttaa nuorta selviytymään yli karikkojen. Teinineuvola-ajatusta tälle ryhmälle on turha yrittää ajaa sisään, koska todennäköisesti se nähtäisiin ainoastaan aikuisten kavalana juonena. Aikuisen on turha yrittää soluttautua nuorten porukkaan ja muka ymmärtää mistä puhutaan. Aikuisen onkin parasta pysyä ihan niissä omissa ympyröissään, ja antaa nuorten itse oppia ongelmanratkaisutaitojaan vertaisryhmässään.

Lopuksi voidaan todeta, että teinineuvolan olemassaolo helpottaisi vanhempien taakkaa, jota he kantavat nuortaan kasvattaessaan. Teinineuvolan ei kuitenkaan tarvitse olla formaali, lukujärjestyksellinen opinahjo, vaan tukiverkosto, joka koostuu kaikista ihmisistä, jotka nuoren elämään vaikuttavat. Ei ole tarpeen, että nuoren verkoston jäsenet kaikki ovat yhteydessä toisiinsa, mutta yksi asia kaikille on tärkeää, se, että kaikille tahoille nuori itsessään ja itsenään on tärkeä, arvokas, rakastettu yksikkö, jonka hyvinvointi on merkityksellistä kaikille. Kun nuori tarvitsee apua, voi hän valita itselleen teinineuvolaverkostostaan sen, jolle hän haluaa kunakin kertana itseään avata. Emme tarvitse enää rajoja ja koodeja, saati kirjainlyhenteitä selventämään sitä, mikä nuorta auttaa. Vastaus on selvä ja ilmeinen: toinen ihminen. Siinä on teinineuvolan perusajatus.

4.5 Nuoruus kaiken mahdollistajana

Maailma on muuttunut, sitä ei käy kieltäminen. Jari Sinkkonen (2010, 249) kiteyttää ajatuksen hyvin yksinkertaisesti ymmärrettävään muotoon: ”1970-luvulla tärkeintä oli olla *me*, 2010-luvulla tärkeintä on olla *minä*.” Olemme siis siirtyneet yhteisöllisyydestä egosentrisyyteen, eikä kukaan voi varmasti parhaalla tahdollakaan sanoa, että kehityskulku on ollut ainoastaan hyvä. Oma suu on lähempänä kuin kontin suu, sanoo suomalainen sananlasku: oma napa on siis lähempänä kuin toisen napa. Naapurin mukulat ja meidän lapset. Tahdomme tehdä harvinaisen suoraviivaisia eroja sen välille, mikä kuuluu meille ja mikä ei, mikä on vastuullamme, ja mille voimme vain kääntää selkämme. Emme tahdo ottaa vastuuta muista, kun omissakin asioissamme on riittävästi murhetta ja tekemistä.

Sen sijaan, että ajattelisimme, kuinka raskasta omassa elämässämme on, ja jättäisimme muut ihmiset huomiotta, voisimme ajatella kääntävämme ajatuksen kulkumme aivan toiseen suuntaan. Jos me otamme vastuuta muistakin, vaikkapa niistä ”naapurin mukuloista”, voisi se tuoda jaettua kasvatustuuta myös meidän lapsistamme naapurin mukuloiden vanhempiin. Mitäpä, jos palaisimme vanhanaikaiseen yhteisölliseen lasten kasvatukseen, jossa kaikki välittävät kaikista, kaikki huolehtivat kaikista, kaveria ei jätetä? Emme juurikaan tule aja-

telleeksi sitä, kuinka oma vastuunottomme voisikin juuri vähentyä, kun olisimme valmiita jakamaan kasvatusvastuutamme sen sijaan, että sen vain työntäisimme muille ja väistelisimme vastuutamme – jopa omista lapsistamme.

On kyettävä antamaan, jos itse tahtoo saada, se on totuus. Jos tahdomme, että muut ottavat vastuuta lapsemme kasvattamisesta, on meidän ennen kaikkea itse otettava vastuumme, ja myös suoraviivaisesti kannettava se. Kasvatus on raskasta puuhaa, mutta sen ei tarvitse olla, eikä saisikaan olla, uuvuttavaa, tuskaista rämpimistä. Päästäksemme pois tuskasta, on opittava jakamaan. Jakaminen on kuin korttipelissä, sulle-mulle. Ei sulle-sulle eikä mulle-mulle.

Nuoruudessa peli ei ole vielä menetetty, vaan mahdollisuus on kaikkeen. Nuori itse ei välttämättä pysy ladulla, eikä osaa valita polkujaan aina oikein. Aikuinen on se, joka mahdollistaa mahdollistumisen. Nuoret nykyään ovat osaavia, kieli-taitoisia ja lahjakkaita, ja heissä on olemassa valtaisa potentiaali, myös niissä nuorissa, jotka tarvitsevat vahvaa tukea, apua ja neuvontaa. Potentiaali on olemassa, mutta osaammeko me aikuiset ohjata nuorta sitä käyttämään, on ensisijainen kysymys. Teinineuvola voi olla vastaus avuntarpeeseen.

5 KASVATUSVASTUUN VERTAILUSSA KIINA JA SUOMI

5.1 Kasvatusvastuu perheen sisällä

Myös vanhempien keskinäisen hoitovastuun jakaminen on tärkeä asia. Jyväskylän yliopiston perhetutkija Petteri Eerola kirjoittaa 9.2.2013 Aamulehdessä, että uusimman tutkimustiedon valossa tasaisesti jaettu vanhemmuus ja isän aktiivinen osallistuminen äidin rinnalla vanhemmuuteen varhaislapsuudesta lähtien tukee lapsen kehittymistä ja koko perheen hyvinvointia.

Kiinassa asuessamme meidän perheessä työskenteli kiinalainen kotiapulainen, ayi, joka oli aivan välttämätön apu, kun mieheni normaalinkin työpäivän pituus matkoineen oli 12 tuntia. Toisaalta ayi oli tärkeä lenkki, kun kaikki normaalit verkostot ja paikallistuntemus puuttuivat. Hän oli siis kiinteä osa perhettämme ja näin hänellä oli oma osansa myös lasten hoidossa ja kasvatuksessa.

Vaikka apulaisemme olivat itse palkkaamianne, emme kuitenkaan välttyneet ristiriidoilta. Yksi suurimpia haasteita oli pienen lapsen kasvatuseriaatteiden erilaisuus. Kiinassa lapsen itku tulkitaan helposti lasta hoitavan henkilön kykenemättömyydeksi hoitaa tehtävänsä. Olikin melkoinen haaste saada ayimme vakuuttumaan, että lapselle (ja myös poikalapselle) todella voi sanoa ”ei”. Ensimmäisenä Kiinan vuotemme poikamme (siltoin 5 v) keksi, että ayi antaa aina pyydettyä herkkuja. Keskustelin asiasta lasten ja ayin kanssa useita kertoja ja selitin perusteellisesti, miksi herkkuja ei voi syödä joka päivä. Lopulta tilanne meni siihen, että ilmoitin, että jos vielä kerrankin kuulen lasten saaneen herkkuja sovittujen aikojen ulkopuolella, laitan kaikki herkut kassakaappiin. Tämä tehoi, koska ayi ymmärsi, että siltoin lasten lahjonta olisi täysin poissa kasvatuseriaatteiden valikoimasta.

Nuorin lapsemme vietti kaksi ensimmäistä Kiinan vuotamme kotihoidossa. Pyrin tietoisesti olemaan mahdollisimman paljon kotona etenkin ruoka- ja päiväuniaikoina. Tästä huolimatta kannoin ajoittain isoakin huolta, kun lapsi vietti aikaa ayimme kanssa kahden. Tämä siksi, että kulttuurieroista johtuen kasvatuseriaatteet olivat huomattavan erilaiset, enkä koskaan voinut olla varma, että

pelisäännöt olivat sovitun mukaiset poissa ollessani. Isommille lapsille ayi oli enemmän kotihengetär, joka hoiti pyykit, siivouksen, yms. – ei niinkään kasvattaja. Hänen työpäivänsähän loppui käytännössä samaan aikaan kuin isommat lapset tulivat koulusta kotiin.

Meitä oli siis kolme aikuista kotona jakamassa hoito- ja kasvatusvastuuta. Äitinä kannoin suurimman vastuun ja pyrin nimenomaan pitämään kokonaisuuden kasassa. Ayi toi toki ison lisäaromin ja tietyt haasteetkin, mutta oli turvallinen aikuinen lapsille. Meillä ehti viiden vuoden aikana olla kolme apulaista, joihin kaikkiin kiinnysimme ja luotimme. Lasten isä oli iso auktoriteetti, joka työn takia oli arjen kahinoiden ulkopuolella, mutta tärkeässä roolissa kuitenkin.

5.2 Esikoulu

Keskimmäinen lapsemme kävi Kiinassa vuoden ja nuorimmaisemme kaksi vuotta kansainvälistä esikoulua, jossa noudatettiin amerikkalaista opetussuunnitelmaa. Esikoulua kävivät 3-5 vuotiaat lapset. Toki ryhmissä nukuttiin päiväunet, mutta opetustila oli oikea luokkahuone, leikkinurkkauksella varustettuna. Esikoulu oli muutenkin luonteeltaan varsin koulumaista, lukujärjestyksineen kaikkineen. Ryhmäkoko oli pieni ja jokaisella ryhmällä oli kaksi omaa opettajaa; englanninkielinen ja kiinankielinen.

Esikoulussa painotettiin paljon mm. sosiaalisten taitojen oppimista. Reissuvihko kulki pienen esikoululaisen repussa päivittäin ja ainakin meidän lasten opettajien kanssa kirjeenvaihto oli erittäin vilkasta. Lisäksi saimme joka viikko kotiin sähköpostitse kirjeen luokan huippuhetkistä.

5.3 Koulu

Vanhin lapsemme kävi Shanghaissa sijaitsevaa kansainvälistä koulua 5 vuotta eli lähes koko alakoulun ja myös ensimmäisen vuoden yläkoulua. Keskimmäinen lapsemme aloitti koulutaipaleensa koulun ohjelman mukaisesti 5-vuotiaana

ja ehti käydä koulua luokat 1-4. Nuorimmainenkin ehti käydä koulua vuoden. Koulupäivän pituus oli aina sama: alakoulussa kello 8.00–15.00, yläkoulussa kello 8.00–15.30 ja matkat päälle.

Koulussa noudatettiin brittiläistä opetussuunnitelmaa kiinalaisella höysteellä. Tämä tarkoitti päivittäisiä kiinan kielen oppitunteja ja viikoittaisia kiinan kulttuurin oppitunteja. Lisäksi koulun pedagoginen ohjelma nojasi vahvasti viulun soittoon. Kaikki koulun 1-3 luokkalaiset lapset soittivat kolmen oppitunnin verran viulua joka viikko. Näin siksi, että koulun näkemys oli, että viulunsoitto auttaa lapsia keskittymään. En osaa kommentoida oliko näin, mutta konsertit olivat hulpeita, kun pikkuviulisteja oli pari sataa kerrallaan lavalla.

Alakoulussa opettajat opettivat aina tiettyä luokka-astetta. Tämä siis tarkoitti sitä, että opettajat vaihtuivat joka lukuvuosi. Jokaisella luokalla oli kaksi omaa opettajaa aivan kuten esikoulussakin. Tämä opettajien tiuha vaihtuminen oli melkoisen hankala asia, koska joka vuosi oppilaan (ja vanhempien) piti oppia uudet tavat kunkin opettajan tyylin mukaisesti. Yläkoulussa oli aineopettajat ja luokanvalvojat, hyvinkin samankaltaisesti suomalaiseseen kouluun verrattuna.

Mielenkiintoinen ero oli myös se, että kaikki ns. hallinnolliset asiat aina myöhästymisistä ja poissaoloista lähtien hoidettiin aina koulun toimiston kautta. Opettajat opettivat ja kasvattivat, toimistovirkailijat hoitivat muut asiat.

5.3.1 Koulumatkat

Jo koulumatkojen käytännönjärjestelyissä näkyi selvästi sekä kulttuuriero mutta myös se kuinka vastuun kantaminen konkretisoitui. Asuimme alueella, joka oli korkeilla muureille erotettu ympäröivästä kaupungista. Koulubussit lähtivät koulun pihasta, jossa lapset lastattiin kyytiin, ja ne kiersivät kukin omaa reittiään asuinalueelta toiselle, kunnes kaikki kyydissä olleet olivat päässeet kotiin asti. Kun bussi saapui vartioidulle asuinalueellemme, lapset pääsivät bussista ulos vain, jos heitä oli vastassa etukäteen nimetty henkilö. Bussissa oli kuljettajan

lisäksi bussiayi, joka huolehti kurista ja järjestyksestä koulumatkojen aikana. Hän myös tarkisti, että vastaanottajat löytyivät joka lapselle.

En pitänyt riskinä antaa 8 vuotiaan kävellä bussilta kotiin (siis vartioidulla alueella) 250 metrin matkaa, mutta jouduin kirjallisesti ilmoittamaan koululle, että lapsemme voi matkan taittaa yksin ja otan kaiken vastuun matkan varrella mahdollisesti tapahtuvista kommelluksista. Vastuu lapsen turvallisuudesta siirtyi siis erittäin konkreettisesti sillä hetkellä koululta kodille, kun lapsi astui koulubussista ulos.

Kasvatuksellisesti tämä on ollut iso asia meidän perheessä etenkin paluumuuttuamme Suomeen ja kun lapset ovat saaneet/joutuneet opettelemaan julkisilla busseilla kulkemisen pelisäännöt.

5.3.2 Vanhempien osallistuminen

Koulussa oletettiin vanhempien osallistuvan erittäin aktiivisesti lasten koulunkäyntiin. Oli tyypillistä, että etenkin alakoululaisten projektiohjeissa suorastaan toivottiin vanhempien olevan mukana projektin teossa, taustalla tosin, mutta erittäin aktiivisesti.

Toisaalta koulussa tehtiin paljon erilaisia retkiä, joihin aina tarvittiin tietty määrä vapaaehtoisia vanhempia osallistumaan. Samoin kun koulussa tarvittiin lisäapua erilaisten tapahtumien toteuttamiseen, oletettiin vanhempien ilman muuta osallistuvan, ja he muuten myös osallistuivat. Aluksi tämä tuntui vieraudessaan suorastaan rasittavalta, kun koko ajan oli jotain kouluhommaa vireillä. Näin kuitenkin opin tuntemaan myös lasteni luokkatovereiden vanhemmat ja opettajat.

5.3.3 Läksyt

Läksyjen määrä oli asia, jossa aasialainen ja suomalainen käsitysmaailma oli jatkuvasti törmäyskurssilla. Siinä missä minä suomalaisena kirjoitin lasteni vih-

koihin, että läksyjä on aivan liikaa, vaati korealaisäiti samaan aikaan lisää läksyjä. Aasialaisten lasten yleinen harrastus on mm. matematiikan opiskelu kotiopettajan johdolla. Kun opettajien painostuksesta huolimatta kieltäydyin hankkimasta lapsillemme näitä kotiopettajia, sain useita kertoja huomautuksia koulusta. Olinhan välinpitämätön enkä selvästikään heidän mielestään ymmärtänyt lasteni parasta. Pidin kuitenkin tiukasti kiinni linjastani, että lapsilla pitää olla aikaa myös leikille ja vapaalle toiminnalle.

5.3.4 Koulupuku

Koulu oli myös tarkka pukukoodin noudattamisesta. Jos yläkoulun poikien paidan helma ns. ”liputti”, oli seurauksena jälki-istuntoa. Kerran tuttavaperheemme 15-vuotias poika keksi värjätä tukkansa punaiseksi, vuorokausi ennen syyslukukauden alkua. Rehtorin puhuttelun, johon osallistuivat myös vanhemmat, jälkeen oli selvää, että tukka on värjättävä neutraalimman väriseksi välittömästi tai seuraamus on väliaikainen erottaminen koulusta. Säännöt olivat selvät ja kurit kovat. Osittain se tappoi varmaan luovuuden, mutta rajojen puutteesta ei ainakaan kukaan voinut valittaa.

Suomeen palattuamme oli teinillemme melkoisen oppimisen paikka huomata, kuinka paljon suomalaistytöt yläasteikäisinä kiinnittävät huomiota vaatteisiinsa ja kuinka paljon aikaa käytetään ostoksilla käymiseen. Nuorison koodi on tiukka, eikä erilaisuutta sallita. Suomalaisen systeemin ulkopuolelta katsottuna ihan vieras maailma, joka oli pakko omaksua nopeasti. Nuoret oppivat nopeasti ja nyt ovat pillifarkut ja muut tulleet jo mukaan kuvaan! Tiedä sitten kumpi on kasvatuksellisesti parempi, mutta vanhempana minusta viiden vuoden aikana tuli koulupuvun ehdoton kannattaja – ihan jo pelkän helppouden takia.

5.3.5 Kouluterveydenhuolto

Suomessa kouluterveydenhuolto on nimensä mukaisesti tiukasti kytketty kouluun. On terveystarkastukset, lääkärintarkastukset, hammashuolto, puheterapeutti, ku-

raattori ja psykologi ja monta muuta. Tässä kohtaa koululla ja edellä mainituilla tahoilla on tiivistä yhteistyötä, johon kodit toki myös osallistuvat. Tämä kolmio on parhaimmillaan tehokas ja hyviin tuloksiin pystyvä.

Kiinassa koulussa ei ollut terveydenhuoltoon liittyviä palveluja. Koulussa oli toki lääkäri joka päivä paikalla, mutta hänen tehtäviinsä kuuluivat ainoastaan akuutit kouluaikana tapahtuneet tapaturmat ja sairastumiset. Lasten ja nuorten terveydelliseen hyvinvointiin liittyvät asiat olivat puhtaasti kotien vastuualueita. Koulujen suositus oli myös, ettei tämän tyyppisiä asioita hoidettaisi koulupäivien aikana, ettei koulutyö olisi häiriintynyt turhien poissaolojen takia. Tämä kertoo asenteesta jo paljon.

Ruotsalaisen tuttavaperheemme pojalla oli lukihäiriö. Pojan vanhemmat kutsuttiin koululle useita kertoja erilaisiin hätäkokouksiin, koska pojan koulumenestys ei ollut koulun mielestä riittävää. Perheen äiti on koulutukseltaan lääkäri, ja vaikka kaikki mahdolliset testitulokset kertoivat yksiselitteisesti, mikä on ongelman ydin, oli ainoa ratkaisu vaihtaa koulua. Shanghaissa oli tuolloin yli 40 kansainvälistä koulua, joista vain yhdessä oli edes alkeellinen tietotaito auttaa lukihäiriöisen lapsen koulunkäyntiä. Perhe oli tämän haasteen kanssa todella yksin, koulu ei ollut lainkaan kiinnostunut oppimaan asiasta uutta, vaan pitäytyivät kannassaan, että kaikkien pitää pystyä oppimaan samalla tavalla.

5.3.6 Arviointi osana koulun keinovalikoimaa

Rakentava palaute on kaiken ikäisille tärkeää – erityisen tärkeää se on herkässä ja minuuden epävarmassa vaiheessa eli nuoruudessa.

Suomalainen koululaitos on mielestäni varsin koe- ja arvosanakeskeinen. Jo alakoulussa kokeita on paljon ja arvosanat muodostuvat edelleen pitkälti koetulosten pohjalta. Arviointia olisi mahdollista suorittaa muitakin ja monipuolisempia metodeja käyttäen.

Yksi oleellisimmista eroista suomalaisen ja kansainvälisen koulujärjestelmän välillä on kokeiden määrässä. Sikäläisessä systeemissä suositaan jo alakouluvaiheessa varsin laajojakin projekteja, joissa tietoa kerätään ja kasvatetaan systemaattisesti ja itsenäisesti työskennellen. Arvosanat annetaan osittain näiden projektien onnistumisen pohjalta, kokeiden arvosanojen ollessa vain osa arvosanan muodostusta.

Mielenkiintoinen ero aasialaisessa ja suomalaisessa arvioinnissa on myös ns. kehityskeskustelujen luonteessa. Suomessa myös lapsi tai nuori osallistuu vanhempien ja opettajan lisäksi keskusteluun aivan tasa-arvoisena keskustelijana. Kiinassa tehtiin aina varsin selväksi, että keskustelut käydään vain aikuisten kesken, eikä lapsi/nuori voi lainkaan osallistua hänen opintomenestystään koskeviin keskusteluihin. Pidän suomalaista mallia lapsen/nuoren kannalta paljon hyödyllisempänä, koska heitähän käsiteltävät asiat eniten koskettavat.

5.4 Kiinalaisista kasvatuseriaatteista

Kuten edellä olen useampaan kertaan todennut, ovat erot suomalaisissa ja kiinalaisissa kasvatuseriaatteissa melkoiset. Kiinassa on pitkät perinteet sille, että isovanhemmat, nimenomaan isän vanhemmat ovat hoitaneet lapset. Tämä perinne juontaa niiltä ajoilta, jolloin vanhemmat olivat päivät pellolla töissä ja lapset isovanhempien kanssa kotona. Kiinalaisessa perinteessä nuori vaimo on muuttanut miehensä kotiin, joka on siis ollut lähellä miehen vanhempien kotia ellei ole peräti ollut samassa yhteydessä.

Nykymaailmassa vanhemmat ovat pakotettuja lähtemään työn perässä pitkien, jopa päivien matkojen päähän. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että lapset jäävät synnyinseuduilleen isovanhempiensa huostaan ja vanhemmat asuvat kaupungeissa. Yleinen käytäntö on, että vanhemmat näkevät lapsensa vain kerran vuodessa, kiinalaisen uuden vuoden aikana. Myös meidän perheessä työskennelleet ayit menettelivät näin. Yhdellä heistä tilanne oli niinkin huono, että ayimme oli Shanghaissa, hänen miehensä Hong Kongin lähellä ja heidän ainoa poikansa maalla isovanhempien luona. Perhe oli koolla kerran vuodessa,

eikä siitä sen suurempaa surua ainakaan ulospäin näytetty. Pikemminkin perhe piti itseään jossain määrin etuoikeutettuna, kun molemmilla vanhemmilla oli kunnollinen työpaikka, josta maksettiin palkkaa.

Lähes kaikki palkkarahat perhe säästi, jotta voivat maksaa ainoan lapsensa opiskelut. Opiskelun arvostus on ylikorostunut kaikkialla Aasiassa. Näin myös Kiinassa, jossa on edelleen normaalia, että vanhemmat odottavat lapsensa pitävän heistä huolta vanhuudenpäivinä. Logiikka on yksinkertainen: Mitä parempi koulutus, sitä parempi työ ja palkka ja sen paremmat edellytykset pitää vanhoista vanhemmista huolta. Lapset ja nuoret ovat erittäin tietoisia heille asetetuista odotuksista ja suvun ainoana jatkajana paineet ovat kovat.

Kiinassa on edelleen virallisesti voimassa yhden lapsen politiikka. Tosin tiettyjä helpotuksia on tullut. Jos esimerkiksi molemmat vanhemmat ovat ainoita lapsia, on heillä lupa tehdä kaksi lasta. Harvat kuitenkaan käyttävät tätä mahdollisuutta, koska lapsen ylläpitäminen on kallista. Yhden lapsen politiikka on tuonut tullessaan paljon ongelmia. Kun lapsi on vanhempiensa ja kaikkien isovanhempien ainoa huomion keskipiste, tulee lapsesta helposti erittäin hemmoteltu. Erilaiset elintasosairaudet yleistyvätkin kiinalaislasten keskuudessa kovaa vauhtia. Olenpa senkin nähnyt, kun isoäiti juoksi lapsen perässä lusikka kädessään ja maanitteli tätä syömään.

Kiinalaisessa yhteiskunnassa on poikalasten asema edelleenkin eri kuin tyttölasten, vaikka tilanne on menneitä vuosia huomattavasti parempi. Nuoret naiset ovat kuitenkin kaupungeissa nykyään erittäin tietoisia arvostaan, heitä on paljon vähemmän kuin saman ikäluokan miehiä. Naimamarkkinat ovatkin muuttuneet melkoisesti eikä vähävaraisilla miehillä ole kovinkaan hyvät mahdollisuudet löytää puolisoa. Monesti raha ratkaisee.

5.5 Erilainen lapsuus osana identiteettiä

Kiinassa vietetty lapsuus näkyy perheemme lapsissa edelleen selvästi. Paluumuuttomme oli monella tavalla haasteellinen. He olivat viidessä vuodessa adap-

toituneet kiinalaiseen elämänmenoon ja käytöstapoihin. Nuorimmaisemme oli Suomessa ”ulkomailla” ja moni asia suorastaan pelotti. Tampereen Kalevan kangas oli hänestä ensimmäisinä Suomen viikkoinamme niin ”villii” luontoa, että hän pelkäsi jatkuvasti karhun tallustelevan vastaan. Koulu oli kaikille kolmelle silkkaa ihmetystä täynnä. Kuinka opettajaa voi puhutella opeksi tai vielä hurjempaa, pelkällä etunimellä? Hernekeitto oli totaalinen järkytys, mustasta makkarasta puhumattakaan! Kaikki tämä siitä huolimatta, että olimme pitäneet yhteydet Suomeen jääneisiin sukulaisiin ja ystäviin, vietimme kaksi lomaa vuosittain Suomessa, söimme kotona paljon mahdollisimman suomalaista ruokaa, puhuimme kotona vain suomea (tosin viimeisenä vuotena lapset ottivat keskenään puhuessaan käyttökielekseen englannin) ja luimme lapsille paljon suomeksi.

Lapsemme sosiaalistuivat ympärillä vallitsevaan yhteisöön ja kulttuuriin, vaikka emme siihen varsinaisesti kuuluneetkaan, eikä meillä ollut sukulaisia tai muuta verkostoa sosiaalistumista edesauttamassa. Sosiaalistumisesta huolimatta olimme outoja Kiinassa, mutta sen takia olemme Suomeen palattuamme edelleen erilaisia.

6 YHTEENVETO

Puhuttaessa kasvatusvastuun jakautumisesta kodin ja koulun välille, voidaan todeta, että päävastuu lapsen kasvattamisesta on hänen vanhemmillaan. Lapsen vanhemmat ovat oman lapsensa parhaita asiantuntijoita jo siitäkin syystä, että heillä on läheisin tunnesuhde lapseen ja eniten mahdollisuuksia ja tilaisuuksia vaikuttaa lapsensa kasvuun ja kehitykseen. Kasvatustehtävässä perhettä tukevat useat eri toimijat. Niistä voidaan mainita ainakin lähisuku, päivähoito, koulu, nuorisotoimi ja tarvittaessa lastensuojelu. Vanhempien tulee omilla kasvatustoimillaan ja -vastuullaan taata koululle mahdollisuus toteuttaa tärkeintä tehtäväänsä eli opetustehtävää.

Tutkimuksissa ja käytännön elämässä on todettu, että yhteistoiminta koulun ja kodin välillä toimii hyvin, ainakin alakouluasteella. Sekä opettajat että vanhemmat ovat tyytyväisiä. Osallistuminen yhteisiin aktiviteetteihin on myös innostunut. Onnistumisen edellytykset paranevat, jos molemmilla vanhemmilla on mahdollisuus osallistua vanhempainiltoihin sekä muuhun oppilaan koulutyötä käsittelevään toimintaan. Tästä aktiivisuudessa meidän koulumaailmassa saattaisi olla vielä opiksi otettavaa aasialaisesta koulukulttuurista.

Lapsen tai nuoren lähestyessä murrosikää alkaa kodin ja koulun väliseen hyvään yhteistoimintaan mahdollisesti tulla säröjä. Vanhemmilta alkaa vanhemmuus kadota ja koulu alkaa menettää otettaan nuorista. Tämä saattaa heijastua myös koulun ja vanhempien väleihin. Usein käy niin, että ne vanhemmat, joiden lapsilla on vaikeuksia, jäävät pois koulun ja kodin välisistä tilaisuuksista, joissa olisi mahdollisuus luottamuksellisesti pohtia oppilaan tulevaisuutta. Tällaisissa tapauksissa opettajan rooli korostuu. Hänen tulisi saada yhteys oppilaan vanhempiin, jotta voidaan aloittaa keskustelut siitä, miten oppilasta voidaan auttaa. Tärkeää on, että oppilas itse on myös mukana keskusteluissa. Tässä suhteessa suomalainen keskustelukulttuuri on parempi kuin aasialainen, jossa oppilas jätetään ulkopuolelle, ja vain opettaja ja vanhemmat keskustelevat oppilaan koulunkäyntiin liittyvistä asioista ja haasteista.

Entä sitten, jos kohdataan tilanne, jossa nuorta, jonka tärkein tehtävä on käydä koulua ja sitä kautta kasvaa vastuuntuntoiseksi aikuiseksi, ei kerta kaikkiaan

kiinnosta koulun käynti, eikä juuri muukaan kuin vain minä itse. Löytyisikö apu hankkeessa aiemmillä sivuilla esitetystä kuvitteellisesta teinineuvolasta, jossa päivä kerrallaan edetään kohti tavoitetta, ja nuori ohjataan huomaamattaan pienin askelin ymmärtämään paremmin itseään ja myös kanssaihmissiään oikeuksineen ja velvollisuuksineen. Teinineuvola-ajatuksessa saattaa olla edelleen kehitettävää ja jalostamalla sitä käytäntöön, voidaan saada keino puuttua nuorten ja heidän vanhempien sekä koulun välisiin epäkohtiin.

Lasten ja nuorten henkinen pahoinvointi saattaa olla myös perua vanhempien työelämästä. Vanhempien tyytymättömyys työhönsä, uupumisen tunne sekä muut työhyvinvointiin negatiivisesti vaikuttavat seikat heijastuvat myös käyttäytymiseen kotona ja sitä kautta myös lasten hyvinvointiin. Yksi kehittämiskohde onkin lasten hyvinvointiin vaikuttaminen lisäämällä työpaikkojen perhemyönteisyyttä ja tukemalla vanhemmuutta. On tärkeää auttaa vanhempia näkemään arjen työhön liittyvät vuorovaikutustilanteet lapsen näkökulmasta.

Viimeisessä pääluvussa esitetty kehittämishanketta elävöittävä vertailu suomalaisen ja aasialaisen kasvatuskulttuurin eroista on kokonaisuus, josta olisi tulevaisuudessa mahdollisuus tehdä laajempi ja syvällisempi tutkimus, josta saattavia tuloksia olisi tarvittaessa mahdollisuus hyödyntää kodin ja koulun välisessä yhteistyössä ja sen kehittämisessä.

LÄHTEET

Aikuistuminen ja vanhemmuus. Viitattu 14.3.2013.

<http://opettajatv.yle.fi/teemat/aine/23/124/458/m6099>

Antikainen, A, Rinne, R. & Koski, L. 2006. Kasvatussosiologia. 3., uudistettu painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy

Eerola, P. Lukijalta. Jaettu vanhemmuus tukee lapsen kehitystä. Aamulehti 9.2.2013.

Heikkilä, J. 2007. Kasvatusvastuun tatsi hukassa? Tapaustutkimus kodin, koulun ja yhteiskunnan välisestä yhteistyöstä sekä kasvatusvastuun jakautumisesta. Opettajankoulutuslaitos, Hämeenlinna. Kasvatustieteen Pro gradu - tutkielma.

Isät kasvatuskumppaneina päivähoitossa ja koulussa. 2011. Viitattu 14.3.2013.

http://www.thl.fi/fi_fi/web/kasvunkumppanit-fi/kuukauden_teema

Järvinen, K. & Kolbe, L. 2002. Murros mahdollisuutena. Teoksessa Laura Kolbe ja Katariina Järvinen (toim.) Onks ketään kotona? Kasvatuksen suuntaa etsimässä. Pieksämäki: RT-Print Oy.

Kalliala, M. 2002. Lapsuus pelissä, lapsuus leikissä. Teoksessa Laura Kolbe ja Katariina Järvinen (toim.) Onks ketään kotona? Kasvatuksen suuntaa etsimässä. Pieksämäki: RT-Print Oy.

Kinnunen, S. 1999. Murrosikäinen perheessä. Hämeenlinna: Karisto Oy.

Kolbe, L. 2002. Suomalainen ja eurooppalainen koti. Teoksessa Laura Kolbe ja Katariina Järvinen (toim.) Onks ketään kotona? Kasvatuksen suuntaa etsimässä. Pieksämäki: RT-Print Oy.

Korhonen, M. 2002. Aina oli joku kotona. Teoksessa Laura Kolbe ja Katariina Järvinen (toim.) Onks ketään kotona? Kasvatuksen suuntaa etsimässä. Pieksämäki: RT-Print Oy.

Laine, K. 2005. Minä, me ja muut sosiaalisessa verkossa. 1. painos. Kustannusosakeyhtiö Otava.

Lapsi aistii vanhemman työpäivän tunnelmat jo tuulikaapissa. 2013. PsL Tuija Vasikkaniemen väitöstilaisuus 16.3.2013. Viitattu 18.3.2013.

<https://www.jyu.fi/ajankohtaista/arkisto/2013/03/tiedote-2013-03-04-09-37-50-794606>

Mäkijärvi, L. 2008. Aikuisen vastuu. Miten kasvatat tämän ajan lasta. Asikkala

Oulun yliopisto. Sosialisatio. <https://wiki oulu.fi/display/ksos/5.+Sosialisatio>

Penttinen, H. 2002. Kasvu hyvään elämään. Aseman Lapset ry

Putkinen, A. Omat päiväkirjamerkinnot perheen kokemuksista Kiinan vuosilta 2006–2011. Julkaisematon.

Sinkkonen, J. 2010. Nuoruusikä. Juva: WS Bookwell Oy.

Sundell, C. 2009. Jaettu vanhemmuus tukee äitiyttä ja koituu perheen hyväksi. Helsingin yliopiston teologinen tiedekunta. Helsinki. Pro gradu -tutkielma.
www.teologia.fi. Viitattu 14.3.2013.